

Received: 03.06.2020

Accepted: 08.06.2020

Published: 14.06.2020

JOTS, 4/2, 2020: 499-510

Dede Korkut Kitabı'nda Ala Edatı ve Anlamı Üzerine

On the Particle ala in the Book of Dädä Qorqut and its Meaning

Sultan TULU

Muğla/Turkey

E-mail: sultantulu@yahoo.com

In the book of Dädä Qorqut, which is one of the works of the Old Anatolian Turkish period, the petrified converbs have different features according to the written language. Some of these can sometimes be both petrified converb and substantive. The article discuss *ala* like this. This word was of many researchers not understandable, which we will discuss here in this article.

Key Words: the book of Dädä Qorqut, petrified converb, particle, ala.

0. Giriş

Türkçede aslında gerundium iken fonksiyonlarını kaybedip kalıplaşarak isim ve edat durumuna geçen kelimeler de vardır. Bunlar yapı bakımından türemiş ad özelliği gösterip cümlede sıfat, zarf ve edat olarak da kullanılabilir. Kökenleri fiil olan gerundiumlar ve edatlar, tamamen {-U}, {-I} ve {-A} zarf-fiillerine dayanır.

Eski Türkçenin ilk metinlerinde çekim edatlarının kullanılması, bize bu evrimin daha Orhun yazıtlarından önce tamamlandığını göstermektedir. Bu ilk yazılı metinler, zarflardan kalıplaşmış zarf-fiillerle bağımsız edatlar barındırmaktadır: *aşnu* ‘önce’, *tapa* ‘doğru’, *tegi* ‘doğru, karşı, kadar’ vs. Gramer içindeki bir evrim ardından oluşan bu edatlar, Eski Türkçenin yaşı konusunda ileri gramer unsuru olarak birer belge değeri taşımaktadır (Aksan 2000: 86-93; Öner 2017: 2-3).

Edatlar, birlikte kullanıldıkları kelimelerin, kelime gruplarının ve cümlelerin kullanımına ve ifade edilmesine yardım ederler. Bunların bir kısmı, özellikle çekim edatları, sonuna geldiği unsurla birlikte edat grubu oluştururlar. Bunlar cümle içerisinde genellikle zarfı, ya da sıfat grubu içinde, grubun tamlayan kısmını oluşturur.

Türkçe sözdiziminde, bazı zarf-fiillerin şekil ve anlamca donuklaşıp bir sözlük ögesi gibi kalıplaşması, yani sözlükselleşmesi (lexicalisation), hem söz varlığı hem gramer açısından büyük önem taşır. *Dede Korkut Kitabı*’nda geçen *ala* kelimesi de donuklaşarak/klişeleşerek oluşan zarf-fiilli bir edattır. Kelimenin kökeni burada diğer *al* ‘alt, ön’ edatı ile karıştırılmamalıdır. Anlam olarak *ala* edatı ‘(-A doğru) yön-cihet’ bildirir.

Burada, yapısına göre fiil kökenli, {-A} zarf-fiili üzerinden edatlaşan *ala* edatını ele alacağız. *Ala* edatını (istemi ile birlikte) biz Eski Anadolu Türkçesi metni olan *Dede Korkut Kitabı*’ndan başka, günümüz Türk dillerinde de görmekteyiz:

***ala* < al- ‘almak’**

EAT *ala* ‘+A doğru’ (istemi: yalın) (Li 2004: 63); Alt., Bşk., Krç. Blk., Kzk., Şor., Tat. (diy.) *ala* (Li 2004: 64; Alkaya 2002: 48); Tof. *alı* ‘+dAn beri, +dAn itibaren’

(Şçerbak 1987: 60; Tenişev 1988: 493; Li 2004: § 7; Alkaya 2007: 82) (Öner 2017: 2-3)

I. Dede Korkut Anlatılarında Geçen *ala* Edatı

Dede Korkut Kitabı'nda geçen *ala* edatı, '+A doğru, +dAn tarafa' anlamında kullanılmaktadır. Edat görevinde olan bu *ala* şekli, her zaman bir iyelik ekinden sonra gelmektedir. Ancak araştırmacılar tarafından bu edatın metin içindeki görevi ve işlevi tam olarak anlaşılmamıştır. Kelime, değişik şekillerde okunmuş ve yorumlanmıştır. Bu yazıda, *Dede Korkut Kitabı*'nın bilinen iki yazması Drs. ve Vat. yazmaları ile yakın zamanda keşfedilen Güm. nüshasında geçen bu şekilleri, araştırmacıların değişik okuma ve onarma teklifleri ile karşılaştırarak kendi okuma, yorum ve çevirilerimizi sunmaya çalışacağız.¹

Dede Korkut Kitabı'nda *ala* kelimesi çok sık geçmez, burada vereceğimiz örnekleri biz 1. edat olarak *ala* kelimesi ve 2. asıl kök anlamı ile *ala* zarf-fiili başlığı altında ele alacağız.

I.1. Edat Olarak *ala* Kelimesi

Drs. nüshasında *ala* edatının geçtiği bu örneklerin çoğu (Bk. örnek 1-5) iyelikli isim tamlamalarında görülür. Bu tamlamalarda tamlayan -günümüzden farklı olarak-, ayrıca bir ilgi eki almadığı görülür. Bu iyelikli tamlama grupları bu örneklerde 1. ve 2. teklik şahıs eklerini taşır. Örnekler, metinde çeviri yerleri ile birlikte aşağıdadır:

Örnek 1-2

Başıŋ ala bakar olsam başsız ağaç

Dibin ala bakar olsam, dipsiz ağaç

Beri gel, kulunum oğul! (29b.13-30a.1)

Örnek 3

Sagım ala baktığımda,

---

¹ Bunun için *Dede Korkut Kitabı*'nın Drs. ve Güm. nüshasını esas aldık. Örnekleri verirken TEZCAN'ın ve SHAHGOLI et al.'in uyguladıkları sayfa numaralarını verdik. Transkripsiyonlar ve çeviriler bize aittir.

Kardaşım Kara Göne'yi gördüm,
Baş kesmiştir, kan dökmüştür,
cüldi alupdır² ad kazanmıştır.

Örnek 4

Solum ala baktığımda,
dayım Aruz'u gördüm;
baş kesmiştir, kan dökmüştür,
cüldi alupdır, ad kazanmıştır.

Örnek 5

Karşum ala baktığımda,
seni gördüm. (64a.12- 64b.1-3)

“Beri gel, tayım /kulunum/ oğul! / Sağıma baktığımda kardeşim Kara Göne'yi gördüm, /
Baş kesmiştir, kan dökmüştür, haraç kesmiştir, ad kazanmıştır. / Soluma baktığımda, dayım
Aruz'u gördüm; /baş kesmiştir, kan dökmüştür, haraç kesmiştir, ad kazanmıştır. /Karşıma
baktığımda, seni gördüm.”

Aşağıdaki parçada, bu defa edata gerek duyulmadan, kelime yönelme durum eki ile aynı anlamda kullanılmaktadır. Bu da *ala* edatının zaten yön gösterme işlevini taşıdığına işaret eder:

Ünüm anla benim, sözüm dinle,
agam Kazan!
Sağına baktın kıs kıs güldün.
Soluna baktın çok sevindin.
Karşına baktın beni gördün, ağladın
Sebep nedir değil bana.
Kara başım kurban olsun babam sana! (64a.2-3)

Aşağıdaki örnekte *ala*, kazın bir sıfatı gibi gözükmekte, ancak buradaki örnek, -her ne kadar kaza işaret ediyor görünse de-, yön gösteren *ala* edatı olduğu bellidir.

² Yazmada *cüldi* okunacak şekilde. Doğrusu *cüldi* (< Mo. cüldi) olmalıdır.

Örnek 6

Karşuñ ala³ kaz geldi, şahinin atmaz musın? (95b.8)

“Karşına (doğru) kaz geldi, şahinin atmaz mısın?”

TEZCAN, notlarında yukardaki *ala* kelimesi ile ilgili, kazın *ala* rengi ile birlikte bütün metin boyunca sadece bir kere geçtiğine ve iki defa da *kara kaz* şeklinde geçtiğine işaret eder “ve niçin kara kaz?”, diye sorgular ve RADLOFF’tan kazın türlerini sıralar (*koñur kaz, ak kaz, sarı ala kaz, it ala kaz, vs.*), ancak tek başına *ala kaz* kullanımına örnek yoktur (2001: 213).

Güm. nüshasında ise, bütün metin boyunca kazın rengi bir kere, *yeşil ördek, kûba kaz* olarak geçer. Drs. nüshasında ise kazın rengi iki kere *kara* olarak geçmektedir:

Şanasın-kim taz yérlere tolu düşdi yâ kara kazıñ içine şâhin girdi. (Drs. 68b.6-7)

“Sanırsın ki çıplak /daz/⁴ yerlere⁵ dolu düştü ya (da) kara⁷ kazın içine şahin girdi.”

Ayrıca krş. Ala ördek kıara kıazıñ uçurmaya (Drs. 142a.13)

Aşağıda geçen kelime yazma metinde *yanuma al* okunacak şekildedir ve genellikle araştırmacılar bu kelimeyi doğru okumuşlardır: *Kuru kuru çaylara su⁶ saldım. Kara donlu dervişlere nazr verdim.*

Örnek 7

yanum ala⁷ baktığımda,

komşuma eyü bakdum. (71a.2-3)

“Kuru kuru çaylara köprü yaptırđım /saldım/

Kara donlu dervişlere adak verdim

Yanıma (doğru) baktığımda/ komşuma iyi baktım.”

³ Yazım hatası: *karşuñala*. Benzer hata başka yerde de yapılmıştır. Krş. *yanım ala* yerine *yanıma al!* (71a.2-3).

⁴ Yazmada, *tar* okunacak şekilde. Krş. *taz* ‘çıplak, ağaçsız yer. ÖZÇELİK ve TEZCAN: *taz*. Krş. Vat.94a.13. *tāz*

⁵ Yazmada, *yolda* okunacak şekilde. ÖZÇELİK ve TEZCAN: *yérlere*.

⁶ Yazmada, *su saldım* okunacak şekilde. Hatalı yazım. Kelime Güm. nüshasına göre *suwçı* (< Mo. *suvçi*) olarak onarılmalıdır. Mo. *suvçi* ‘köprü’ V.64a.12, *suvçı* krş. Güm. Axar çaylar üstüne *körpi* salım!

⁷ Yazmada, *yanuma al* okunacak şekilde. Krş. 64a.12: *sağım ala* ve 64b.1: *solum ala*; 64b.3: *karşım ala*.

Drs. nüshasında ala edatını iyelikli tamlama olmadan tek başına kullanımına yalnız bir örnekte görürüz, ancak biz burada dizenin başında atlanmış *karşum*'un yazımının unutulduğunu düşünüyoruz. Eksik olduğunu varsaydığımız kelime, ancak başa getirildiğinde bağlama uygun olduğu görülür. Üzerinde çok tartışılan bu yazımı aşağıda veriyoruz:

Örnek 8

(Karşum) ala yatan kara dağları aşdum.

İleri yatan Karadenize girdim. (Drs.105a.12-13)

Kelimeyi bir de Yeğeneğ'in düşünüy yoldaşlarına anlattığı dizelerde görelim. Burada sözlü çeviri ile ilgili pasaj verildi:

⁷Meğer, o gece Yeğenek düş gördü. Düşünü yoldaşlarına ⁸soyladı, görelim Hân'ım ne söyledi (I), der /eydür/:

'Beyler!

Ansızın /gafillice/ kara başım,
gözüm uykuda iken, düş gördü.

Ala gözüm açıp dünya gördüm.

Ak boz atlar koşturur /çapdurur/,

alpler /alpanlar/ gördüm.

Ak miğferli /ışıklı/ alpleri,

yanıma kattım /saldım/.

Ak sakallı Dede Korkut'tan öğüt aldım. (Drs.105b.9-13)

(Karşım) ala yatan kara dağları aştım.

İleri yatan Karadenize girdim.

(Ağaçtan) gemi yapıp

(ak) gömleğim çıkardım,

yelken kurdum.

İleri yatan denizi

deldim geçtim.

Şimdi de Vat. nüshasında kelimenin geçtiği dizelere bakalım:

Ak şakallu Dede Korkutdan öğüt aldum,
ileri yatan kara taşlar aşdum,
ileri yatan kara deñize yetdüm, (Vat. 101b.7-8)

Görülebileceği üzere; Dresden nüshasındaki dizede yazıcının atlamış olduğunu sandığımız *ala* olarak yazılan kelimenin paraleli, Vat. nüshasında *ileri* şeklinde geçer. Vat. nüshasında dizenin *ileri yatan* şeklinde başlaması, bize Vat. yazıcısının baştaki kelimeyi anlamayıp gözün alt dizeye takılması sonucu yazılmış izlenimini vermektedir, çünkü alt dizede aynı kelime tekrarlanır: *ileri yatan*.

Buradan şu sonuç çıkarılabilir: Her iki nüsha yazıcısının faydalandıkları dip nüshada *ala* yazmakta idi. Baştaki *karşum* kelimesini Drs. yazıcısı atlamış, Vat. yazıcısı ise hemen takip eden alt dizedeki *ileri* kelimesine göz takılması ile kelimeyi tam okuyamamış, *ileri* şeklinde yazmıştır. Bu yazım hatasından, belki dip nüshada da okunamayan *ala* (?) kelimesi ile ilgili bir yazım hatası olabilir.

Okuma ve yorumlarda en büyük sorunlardan birini bu dizede geçen *ala* kelimesi oluşturmuştur. TEZCAN, notlarında bu kelime üzerinde dururken, yorumunda *ala yatan* için ‘anlamsız ve yanlış’ olduğunu söylemiş ve başka yerlerde geçen, bizim de bu yazıda örneklerini verdiğimiz şekillerle karşılaştırmıştır. Ancak TEZCAN’ın verdiği 6 örnek daha çok dağın rengini niteleyen *ala* sıfatıdır: *Ala dağ*. Buna göre, TEZCAN kelimeyi *arkurı yatan Ala dağ* ibaresine göre düzeltmek gerektiğini belirtmiştir. Bundan başka metinde sık olarak *karşu yatan kara tag* şekli görülür (20 veri). Bu da ancak dağın rengini niteleyen ‘kara’ sıfatıdır. TEZCAN, ayrıca, yukardaki dizeyi aliterasyondan dolayı *arkurı yatan* şeklinde okumayı önermiştir: “Her iki kalıp sözün kendi içinde aliterasyonlu olmasına (*arkurı/ala; karşu/kara*) bakarak *ala yatan kara taş*’ın bozulmuş olduğu daha iyi anlaşılıyor.” TEZCAN, buradaki *ala*’nın ilgeç görevi yüklenen *ala*’dan farklı olması gerektiğini, iyelik ekinden sonra gelmemesine bağlamaktadır. (2001: 281-282)

Yukardaki dizenin anlaşılmadığı ve net olmadığı doğrudur. Burada TEZCAN’a katılmamak mümkün değil, ancak Dresden yazıcısının bütün metin boyunca yazım hataları yanında birçok kelimeyi anlamadığı için veya dalgınlıkla atladığı bilinmektedir. Kanımızca bu dizenin başında da bir kelime atlanmıştır: *karşum ala*. Bu kelime bize göre 5 numaralı (64a.12- 64b.1-3) ve 6 numaralı (95b.8) cümle örneğine göre onarılmalıdır.

Biz TEZCAN'ın düzeltme önerisinde bir zorlama olduğunu düşünüyoruz, çünkü *arkurı/ala* ona göre aliterasyon taşısa da, onun önerdiği iki kelime de yazıcı tarafından yazılmamıştır. Metinde dağların sıfatı genellikle *kara dag* veya özel ad gibi *Ala dag* şeklinde geçmektedir, bu yüzden burada atlanmış olduğunu düşündüğümüz kelime renk adı değil, eksik olan kelimenin (karşu) önüne gelen bir edat olmalıdır. Krş. *karşum ala baktığımda, seni gördüm* (64b.3). Başka yerlerde: *karşu yatan kara tagları aşdum*. Ancak, *arkurı yatan Ala dagdan haber aşı* (12a.6-7).

Biz yazıcının yazımını esas aldığımızda burada sadece dize başında atlanmış eksik kelimedenden bahsedebiliriz. Bu eksik kelime de bizce *karşum* olmalıdır. Bu durumda TEZCAN'ın *ala* edatının önünde eksikliğini hissettiği iyelikli şekil de kendiliğinden hallolmuş olur. Böylelikle araştırmacıların, aşağıda aliterasyon üzerinde durdukları sorun da ortadan kalkmış olacaktır: *karşum/kara*.

TEZCAN'ın *arkurı* onarımını ÖZÇELİK de eleştirmiştir. O da aliterasyon paralellüğünde çelişki olduğunu belirtir. Bunun için metinde geçen -yukarda da örneklerini verdiğimiz- söz konusu örnekleri, tamlamalara ve geçtiği yerlerin tablosunu verir. Bu örneklerden hareketle, söz konusu dizedeki eksikliğin, *ala* yerine eksik kelime *karşu* olması gerektiği kanısına varır. Ona göre, söz konusu yerdeki yazım yanlışlığının sebebi, yazıcının gözünün üç satır yukarıda geçen *ala*'ya takılmasından kaynaklanmış olmalıdır (2016/I: 688-689). Böylece, ÖZÇELİK bu dizeyi şöyle onarmıştır:

(Karşı) yatan kara dağları aştım.

ileride yatan kara denize girdim. (2016/II: 722)

ÖZÇELİK'in kanımızca bu tespiti yerinde olmuştur, ancak dizenin 5 ve 6 numaralı örnek cümlelerine göre, (*karşum*) *ala* şeklinde ele alınması daha doğru olurdu.

ÖZÇELİK, paralel dize olan Vat. nüshasındaki şeklin de *ilerü*⁸ *yatan* yerine *karşu yatan* olarak düzeltilmesini önermektedir (2016/I: 132). Ancak bu da yukarıda belirttiğimiz gibi, yazıcının yazım hatasından kaynaklı bir yazımdır, çünkü yazıcı oradaki *ilerü* yazımında, *elif*'i kesreli yazması gerekirken üstünlü yazmıştır.

⁸ Yazmada, aslında kesre yerine *elif* fathalı yazılmıştır.

Açıkça, Vat. yazmasındaki dizede yazım hatası vardır. Drs.'deki gibi kelimeatlanmamış ama, kelime okunamadan ya da anlaşılmadığından, -belki de takip eden satırdan ötürü göz takılması ile- *ilerü* şeklinde hatalı yazıma gidilmiştir.

Bundan başka ÖZÇELİK, Drs. 14b.1'deki *karşu yatan ala tag* tamlamasındaki *ala* okunan kelimeyi, başka yerlerde geçen, *karşu yatan kara tag* şeklinde kullanım ve aliterasyonu dikkate alarak *kara* olarak düzeltilmesini önermiş (2016/I: 689) ise de buna gerek yoktur, çünkü burada her şeye rağmen onarmadan çok, yazıcının yazımını esas almak durumundayız: *Karşı yatan Ala dağdan bir oğlan uçurdunsa, söyle bana!* (14b.1-2)

I.2. Gümbed Nüshasında Ala Edatı

Yeni ele geçen Güm. nüshasında, *ala* edatı için iki örnek görülür, ancak burada kelime 'üzerine, üstüne' anlamındadır:

Örnek 9

Arı atlas, samur kürkü,
hamı yigit(ler) çigin ala giyseydi,
çok yigidin gücü yetmez;
çok yigidin gücü yeter, eli varmaz. (Güm.11a.13)

"Arı atlas, samur kürkü, /bütün yiğit(ler) omuz üzerine giyseydi,/ çok yiğidin gücü yetmez
/ çok yiğidin gücü yeter, eli varmaz."

Güm. nüshasındaki *ala* edatı üzerine diğer örnekler de oldukça ilgi çekicidir. Aşağıda kelimenin geçtiği pasajı veriyoruz:

Örnek 10

Altmış arşın al kayada,
yer yerlenir⁹ ala kaplan,
yüce yerde kır teke ilen
kızıl geyiği pusuda /mârıxda¹⁰ alsa,

⁹ Yazmada *yır yırlanur*, ama Shahgoli et al. 2019: *yer yerlenir*.

¹⁰ Yazmada, *mârıxda*. Haşiye: *marix busu ve kemîn manasına ola*.

ince belden dutubanı sındursa,
gök pençesinin arasına et doldursa,
üstün ala bedirli ay gelende
sıçramağa hamlelense;
kuyrugunu görünce mavulcunsa;¹¹
al kayada gümbür gümbür gümbürdesi;
üstün ala sarı yaylı avcı gelse;
avı üste o avcıdan kayıdurmı, kayıdmağ yok. (4b.2-4)

“Altmış arşın al kayada, /yurt tutar ala kaplan,/ yüce yerde. kır teke ile kızıl geyiği pusuda
alsa, / ince belden tutup kırsa, /gök pençesinin arasına et doldursa,/ üstüne (doğru) bedirli
ay gelince/ sıçramağa hamle yapsa;/ kuyruğunu görünce mavulcunsa, / al kayada gümbür
gümbür gümbürdesi;/ üstüne doğru sarı yaylı avcı gelse;/ avı üstünde (iken) o avcıdan/
(korkup) kaçır mı? Kaçmaz (elbette).’

Kara bulut geçince /ötende/
gümbür gümbür gümbürdenir.
Üstüne doğru /üstün ala/ bedirli ay gelince,
sıçramağa hamlelenir. (Güm.10a.7-8)
Çeviri için krş. 6 numaralı örnek.

II. Asıl Kök Anlamı ile *ala* Zarf-Fiili

Ala kelimesi çok ilginçtir ki, asıl kök anlamını koruyacak şekilde de kullanılır. Eşsesli, fakat farklı anlamda olan *ala* kelimesinin henüz edatlaşmamış, zarf-fiil şeklini şu iki örnekte (Bk. 9-10. örnekler) görmek mümkündür. Bunlarda kelime birleşik fiil olarak çekimlenmektedir, anlam olarak ‘geçmek, tutmak’ anlamlarını taşır: *karşu(sın) almak* ‘karşısına geçmek’.

Örnek 11

Karşum ala yiğit beni ne banlarsın! (Drs.76b.3)

“Karşıma geçip, yiğit beni ne ünlersin/bağırırısın?”

Bu dizenin Vatikan nüshasındaki karşılığı ve tek örneği şöyledir:

¹¹ *mavulcun-* ‘mav diye ses çıkarmak’ (?)

karşum ala benüm ne mañlarsın? (Vat. 98a.13)

‘Karşıma geçip benim, ne bağırışın?’

Buradaki *ala* (< al-a), zarf-fiilden kalıplaşmış *ala* edatı ile karıştırılmamalıdır. Yukarda verilen edatlaşmış fonksiyondaki örnek ile buradaki anlam farklıdır. Bk. yukarıda 2 numaralı örnek: *karşum ala baktığımda* (64b.3)

Örnek 12

Benim de oğlum olsa Hân Bayındır’ın karşısına karşısın alsa, dursa/, kulluk etse, ben de baksam, sevinsem, kıvansam, güvenssem. (36a.6)

“Benim de oğlum olsa Hân Bayındır’ın karşısına geçse, kalksa, hizmet etse, ben de baksam, sevinsem, kıvansam, övünsem.”

Aynı işlevde geçen Vat. nüshasındaki şu örnek de benzer şekildedir, ancak çekime girmiş olarak karşımıza çıkmaktadır:

Benüm dahı oğlum olsa, Han Bayındırıuñ karşısın alsa, dursa kullık eylese ben dahı baksam, kıvansam, güvenssem. (Vat.68a.5)

Çeviri için bk. 14 numaralı örnek.

Karşısın al- deyiminin eş anlamlı bir başka karşılığı da *kıyısın al-*, *kıyısına geç-*, *kıyısını tut-* yapılarında görülür, ancak burada *al-* fiili çekimlenmiş kip durumundadır:

Baktı gördü birkaç çobanlar yolun kıyısın almış ağlarlar. (Drs.52b.5)

III. Sonuç

Ala edatının bu metinde açıkça zarf-fiilli kullanımdan kalıplaşarak edatlaşmaya doğru evrimleştiği gözlemlenmektedir. *Dede Korkut* anlatmalarında şimdiye dek anlaşılması ve yorumlanması en zor kelimelerden biri olan *ala* edatı, kullanıldığı dönemde kök anlamı ile birlikte, yön gösterme işlevine doğru bir evrim geçirdiğine tanık olunmaktadır. Bunu hem edatlı hem de edatsız kullanımlarda görmek mümkündür. Edat grubunda *ala* tamlayan durumundadır ve yalın hali yönetmektedir, ancak Drs. nüshasındaki örneklerde tamlanan 1. ve 2. teklik şahıs iyelik eki ile kullanılmaktadır. Güm. nüshasında iyelikli kullanım yalnız 3. teklik şahısta görülür: *üstün ala*. Her ne kadar yazıcıdan kaynaklanan yazım hata-

ları veya atlanmış veya eksik kelimeler var ise de *Dede Korkut* anlatmalarında yazıcının birçok noktada kelimeleri doğru yazıya geçirdiği ihtimali de göz önünde tutulmalıdır. Bu noktalar dikkate alınarak dil içi çevirilere, sadeleştirmelere veya sözlü çevirilere dikkatle yaklaşılmalıdır.

Kısaltmalar

Drs. = Dresden yazması.

Güm. = Gümbed yazması.

Mo. = Moğolca.

TS = Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü.

Vat. = Vatikan yazması.

Kaynakça

ALKAYA, E. (2007). Kuzey Grubu Türk Lehçelerinde Edatlar, Elazığ: Manas Yayıncılık.

Li, Yong-Song (2004). Türk Dillerinde Sontakılar, İstanbul: Simurg.

ÖNER, M. (2017). “Türkçede Edatlaşmış Zarf Fiiller”, XII. Uluslararası Büyük Türk Dili Kurultayı Bildirileri Kitabı, İhsan DOĞRAMACI’ya Armağan (25-28 Eylül 2017, Bükreş/Romanya), Eds. R. ÖZYÜREK, Ankara: 424-430.

ÖZÇELİK, S. (2016). Dresden Nüshası, I: Giriş, Notlar, II: Metin, Dizin, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

SHAHGOLİ, N. K. et al. (2019). “Dede Korkut Kitabı’nın Günbet Yazması: İnceleme, Metin, Dizin ve Tıpkıbasım”, Modern Türklük Araştırmaları Dergisi, 16/2: 147-379.

TEZCAN, S. & H. BOESCHOTEN (2001). Dede Korkut Oğuznameleri, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

TEZCAN, S. (2001). Dede Korkut Oğuznameleri Üzerine Notlar, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

XIII. Yüzyıldan Beri Türkiye Türkçesiyle Yazılmış Kitaplardan Toplanan Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü (1995). 8 Cilt, 3. Baskı, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.